

Как да засадим овощна градина?

Автор(и): проф. Мария Боровинова

Дата: 12.11.2020 Брой: 11/2020



Овощните градини заемат продължително време една и съща площ. При създаването им се влагат много финансови средства и труд, което налага производителите да се съобразят с основните изисквания на отделните култури. Освен това те трябва да имат предвид и съвременните изисквания на потребителите за плодове без остатъчни количества от пестициди, а така също и за опазване на почвата и водите от замърсяване.

Местата за нови градини трябва да отговарят на биологичните изисквания на овощния вид и сорт. Неподходящи за овощни градини са места, където зимните температури падат под критичните прагове за даден овощен вид, а летните се повишават над 35-37°C. В тези месторастения не трябва да се случват повече от два пъти на 10 години повратни пролетни слани и мразове. Не се препоръчва създаване на градини в райони, където падат градушки

повече от два пъти на 10 години, или има силни ветрове по време на наедряването и зреенето на плодовете.

Подходящи терени са речни долини, подножията на планини и възвишения, но без големи наклони - до 60° за ябълка и круша и до 100° за костилковите овощни видове. Почвите, които са подходящи за овощни градини, трябва да са достатъчно аерирани, с добра влагемост и водопропускливост. На тези изисквания отговарят алувиално-ливадните, типични излужени черноземни, канелено горски и сиви горски почви.

Нивото на подпочвените води да не се покачва повече от 80-100 см от повърхността на терена. Заблатените, засолени и ерозирани почви не са подходящи за овощни градини. Не трябва да се създават градини върху почви, замърсени с тежки метали и други химически опасни елементи /покрай пътища с голямо движение или промишлени предприятия, отделящи прахове или други замърсители/.

До 4 години не трябва да се създават овощни градини на места, които преди това са били заети със същия вид. Много важно е овощните градини да се създават на площи, където няма зараза от бактериен рак с причинител *Rhizobium radiobacter syn. Agrobacterium tumefaciens*.

Най- сигурният начин за намаляване употребата на пестициди е изборът на сортове, които са устойчиви или по-слабо чувствителни на икономически важните болести.

При създаване на **ябълкова градина** много важно е да се знае, че струпяването (*Venturia inaequalis*) нанася най-големи щети на производителите, проблем, който може да се реши със засаждане на устойчиви сортове. В света са създадени над 150 сорта, устойчиви на струпяване – от тях по –разпространени са: Прима, Присила, Сър праиз, Либърти, Джонафрий, Редфрий, Фрийдъм/създадени в САЩ/; Макфрий, Новамак, Мойра, Брайтголд/ Канада/; Флорина, Жуделине/Франция/; Пионер, Ромус, -1, Ромус -2, Войнес/Румъния/; Рубинола, Топазр Райка/Чехия/; Гавин/Англия/; Ребела, Регине, Ревена, Реглиндис/ Германия/, от които Ребела е устойчива и на огнен пригор.

Повечето от ябълковите сортове, които са с много добри вкусови качества и са търсени на пазара, са чувствителни на струпяване, но и те се различават значително по чувствителността си към тази болест. Установено е, че степента на нападение на ябълковите сортове от струпяване варира в много широки граници - от 7-9% при Орегон спър, Розана и др. до над 50% при Златна превъзходна, Голджон, Грени Смит, Фуджи и др. Голямата разлика в чувствителността на сортовете към струпяване налага и провеждане на различен брой пръскания за опазване на дърветата от болестта. При устойчивите на струпяване сортове не се налагат третирания срещу болестта, а при останалите сортове са необходими от 8 до 14 третирания в зависимост от метеорологичните условия през годината и степента на чувствителност на сорта.

По отношение чувствителността към брашнеста мана ябълковите сортове също се различават значително. Степента на нападение на листата и леторастите е в границите от 0,88% при Колотни до над 80% при Мойра, Джонатан и Джонафрий. За опазване на слабо чувствителните сортове от брашнеста мана се провеждат минимум 2 и максимум 4 пръскания, докато при силно чувствителните - от 5 до 10.

Шарката по **сливата** е най-вредноостната болест, която се причинява от вирус. Досега единствения начин за предотвратяване щетите от шарката е засаждане на резистентни или толерантни на болестта сливови сортове. Сортът Йойо е резистентен, а сортовете Стенлей, Чачанска найболя, Чачанска лепотица, Алтанова ренклода, Ханита, Тегара и др. са толерантни.

Цилиндроспориозата (*Blumeriella jaapii*) по **черешата** е една от икономически важните гъбни болести, но при нея за разлика от ябълката няма селектирани устойчиви сортове. Резултатите от многогодишните проучвания върху чувствителността на черешови сортове към цилиндроспориозата показват, че всички сортове са чувствителни на болестта, но в различна степен, която варира от 15 - 16% при Победа и Вик до 80% при Бинг. Проучванията показват, че броя на пръсканията при по-слабо чувствителните сортове може да бъде намален.

Отглежданите у нас **вишневи сортове** също се различават по чувствителността си към ранно кафяво гниене с причинител гъбата *Monilinia laxa*. Много силно чувствителни на болестта са сортовете Ерди Бьотемо и Хейманов рубин.

Кафявото гниене по **черешата и вишњята** (*Monilinia sp.*) също е сериозен проблем през години с чести валежи по време на зреене и беритба на плодовете. При черешата напукването на плодовете е основната причина за инфектирането им с причинителите на гниене. За намаляване на фунгицидните третираня и загубите от гниенето се препоръчват сортове, които са сравнително устойчиви на напукване. В редица публикации от различни европейски страни като слабо чувствителни на напукване се посочват сортовете Лапинс, Регина, Сам, Гермерсдорска, Мертон Марвел, Кастор, Кордия.

През отделни години къдравостта (*Taphrina deformans*) по **прасковата** нанася значителни щети на производителите. Досега от отглежданите у нас сортове няма резистентни на болестта, но има такива като Редхейвън, Бенедикте, Червен Елерщетер, Сънкрест и др., които се нападат по-слабо.

Броят на третиранията срещу болестите и неприятелите по овощните видове през вегетацията зависи от редица фактори като чувствителност на сортовете към икономически важните болести, условията за развитие на болестите и неприятелите и по-точно влажността и температурата, които зависят и от месторастенето.

Преди създаване на овощни градини трябва много да се мисли не само за подбора на сортове, но и върху схемата на засаждане, особено ако градината е смесена. При разположението на видовете и сортовете е наложително да се има предвид опрашването и опазването на дърветата и плодовата реколта от вредители. Добре обмислената схема на засаждане на овощната градина е предпоставка за намаляване употребата на пестициди през целия период на отглеждането на овощните видове.

Различната чувствителност на ябълковите, крушовите, черешовите, вишневите и сливовите сортове към икономически най-важните болести, различните срокове зреенето на плодовете и фенофазите на цъфтежа позволяват прилагане на диференцирана растителна защита. По този начин се избягват ненужните пръскания при отделните сортове.

Диференцираната растителна защита налага овощните градини да се създават по схеми, съобразени с чувствителността на сортовете към болести и сроковете на зреене на плодовете.

Всичко това може да бъде обосновано с конкретни примери при отделните видове.

При устойчивите на струпяване ябълковите сортове /изброени по-горе/ не се налага провеждане на третираня срещу струпяването, а при останалите сортове са необходими от 8 до 14 третираня в зависимост от метеорологичните условия през годината и степента на чувствителност на сорта. При насаждения със силно чувствителни и резистентни на струпяване сортове трябва те да бъдат така разположени, че да се пръскат диференцирано.

Същото изискване трябва да се спазва и по отношение на сортовете с различна чувствителност към брашнеста мана, като се има предвид, че за опазване на слабо чувствителните сортове от брашнеста мана се провеждат минимум 2 и максимум 4 пръскания, докато при силно чувствителните - от 5 до 10.

Основният неприятел в плододаващите ябълкови градини е ябълковият плодов червей (*Cydia pomonella*), срещу който се налага ежегодно да се провеждат пръскания. В повечето от ябълкопроизводителните райони в страната схемата за борба с ябълковия плодов червей е 2 + 2, а в отделни години и 2 + 3, когато се използват широкоспектърните инсектициди. На практика пръсканията са 3 + 3 съответно за първо и второ поколение, защото част от пръсканията срещу калифорнийска щитоносна въшка съвпадат с тези срещу плодовия червей. Узряването на плодовете на летните сортове обикновено започва в края през юли – Виста бела или август- Молиз Делишес, Прима и др. което създава проблеми при опазване на ябълката от ябълков плодов червей и калифорнийска щитоносна въшка в градини, където схемата на засаждане не позволява диференцирани пръскания. В такива градини и след прибирането на плодовете на летните сортове продължава третирането на дърветата срещу ябълковия плодов червей поради невъзможност да се изключат, което не само

оскъпява плодовата продукция, но и излишно замърсява околната среда. В градини, където схемата на засаждане позволява сортова растителна защита се съкращават две инсектицидни третирания при летните сортове. Всичко това се отнася и за крушовия и сливовия плодови червеи.

Резултати от проведени проучванията показват, че броят на фунгицидните пръскания на черешата и вишната при по-слабо чувствителните сортове може да бъде намален чрез прилагане на диференцирана растителна защита. При много силно чувствителни на ранно кафяво гниене сортове като Ерди Бьотемо и Хейманов рубин се налага да се проведат 2 цъфтежни пръскания, докато сравнително по-слабо чувствителните могат да се опазят с едно цъфтежно пръскане.

Черешовата муха (*Rhagoletis cerasi*) при снасянето на яйцата проявява избирателност по отношение степента на зрелост на плодовете. Установено е, че тя предпочита да снася в зазряващи плодове, поради което през повечето години тя не причинява червясване на рано зреещите сортове череши като Ранна черна едра, Сенека, Бигаро Бюрла, Ърли Лори, Косара и др., при които не се налага пръскане. При средно зреещите черешови сортове се налага едно, а при късно зреещите две пръскания срещу този опасен неприятел.

При висока плътност на мъхнатия бръмбар (*Epicometis hirta*) в черешови, вишневи и ябълкови насаждения в период на начално и бързо нарастващо плододаване трябва да се проведе пръскане през фенофазите цветен бутон, които настъпват различно при отделните сортове. Това също налага провеждане на диференцирана борба, за да бъде ефикасна.

Стопаните, които искат да намалят употребата на пестициди при овощните видове, трябва да търсят съветите на специалистите по овощарство и растителна защита при избора на място, подходящи видове и сортове, и съставяне на схемата на засаждане на овощната градина.